

Fot. z archiwum DL

Polscy profesorowie zamordowani na Wzgórzach Wuleckich i ich uczniowie we Wrocławiu

Mord polskich profesorów we Lwowie w 1941 roku był tematem comiesięcznego posiedzenia historyków medycyny, które odbyło się 14 czerwca 2025 roku w Klubie Muzyki i Literatury. Prelegent spotkania Dariusz Lewera podjął jednak temat nieco inaczej, chcąc pokazać zamordowanych uczonych przez pryzmat ich uczniów, którzy po II wojnie światowej zdecydowali swoje życie prywatne i zawodowe związać z Wrocławiem, tworzyć podstawy nowej medycyny akademickiej w naszym mieście. Nie były to łatwe decyzje, gdyż jeszcze wiele lat po włączeniu Wrocławia do Polski sądzono, że są to ustalenia tymczasowe i z pewnością granice w ulegną zmianie, a Wrocław będzie znowu niemiecki.

Aresztowania członków polskiej elity akademickiej rozpoczęły się zaledwie kilka dni po opanowaniu Lwowa

przez Niemców, których ludność przyjęli dość spokojnie. Mieszkańcom miasta, posiadającym dwuletnie doświadczenia z sowietami wydawało się, że nie może być gorzej i okupant z cywilizowanego zachodniego świata będzie przynajmniej respektował podstawowe prawa człowieka. Stało się inaczej. Już w pierwszych dniach do miasta przyjechała grupa do zadań specjalnych, niemieckie *Einsatzkommando zur besonderen Verwendung*, pod dowództwem Egerharda Schöngartha, aby wykonać rozkaz Heinricha Himmlera nakazujący likwidację polskiej elity akademickiej Lwowa. Lista obejmowała 24 najwybitniejszych uczonych: rektorów, kierowników klinik, katedr i zakładów. Była bardzo precyzyjna, jednak musiała być przygotowana wcześniej, bo zawierała nazwisko uczonego Adama Bednarskiego (1869–1941) profesora okulisty, który od prawie trzech miesięcy już nie żył.

Spotkanie prowadził dr Dariusz Lewera

Po krótkim wprowadzeniu prelegent omówił postaci ofiar okrutnego mordu i ich współpracowników, asystentów i uczniów we Wrocławiu.

Uczonym, który stworzył prawdziwą szkołę stomatologiczną, był prof. Antoni Cieszyński (1882–1941). To jego uczniowie – prof. Henryk Gorczyński (1889–1979), prof. Ignacy Pietrzycki (1885–1964) i prof. Tadeusz Owiński tworzyli wrocławską stomatologię. Wiele ciekawych informacji dotyczących wrocławskich stomatologów przekazała zebranym prof. Barbara Bruziewicz-Mikłaszewska, niekwestionowany autorytet w historii polskiej stomatologii, autorka wielu opracowań na ten temat.

Prof. Władysław Dobrzaniecki (1897–1941) był pionierem w zakresie chirurgii plastycznej, nieco innej niż ta dzisiejsza, powszechnie mylona z medycyną estetyczną. Wraz z zespołem podejmował próby operacyjnego leczenia bardzo skomplikowanych rozszczepów podniebienia. Uczniem prof. Dobrzanieckiego był dr Zdzisław Jezioro (1908–1991), późniejszy kierownik Kliniki Przewodu Pokarmowego i pionier chirurgii przełyku.

Jan Grek (1875–1941), internista, należał do zespołu asystentów Romana Renckiego (1867–1941), którego asystenci wybrali po wojnie Wrocław. Byli to prof. Antoni Falkiewicz (1901–1977) i prof. Józef Kaniak (1909–1984). Poza działalnością czysto lekarską pełnili także najwyższe funkcje administracyjne w Akademii Medycznej.

Prof. Jerzy Grzędziński (1902–1941) był okulistą, który zginął przypadkowo. Nie było go na liście gestapo, ale żona poprzednika w klinice okulistycznej prof. Adama Bednarskiego, nie przeczuwając niczego złego, wskazała go jako następcę męża, podając jednocześnie adres zamieszkania. Został rozstrzelany jeszcze tej nocy.

Wśród zamordowanych było dwóch chirurgów: młody profesor Henryk Hilarowicz (1890–1941, wnuk prof. Józefa Nusbauma-Hilarowicza, nauczyciela prof. Rudolfa Weigla) cieszący się we Lwowie sławą niezwykle sprawnego operatora oraz prof. Tadeusz Ostrowski (1881–1941), któ-

rego uczniowie – prof. Wiktor Bross (1903–1994) i prof. Kazimierz Czyżewski (1898–1978) – tworzyli i prowadzili wrocławskie kliniki chirurgiczne.

Powojenna ginekologia akademicka we Wrocławiu została podzielona między uczonych przybyłych z Warszawy i ze Lwowa. Wśród lwowian byli: prof. Kazimierz Bocheński (1905–1972), prof. Kazimierz Jabłoński (1905–2004) i prof. Kazimierz Nowosad (1909–2002). Wszyscy trzej przed wojną współpracowali z prof. Adamem Sołowijem i doc. Stanisławem Mączewskim, których specjalny pluton egzekucyjny zamordował na Wzgórzach Wuleckich.

Szkółę anatomii patologicznej zapoczątkowaną we Lwowie przez prof. Witolda Nowickiego (1878–1941) kontynuował we Wrocławiu prof. Zygmunt Albert, pierwszy rektor Akademii Medycznej. To on dążył do wyjaśnienia wszystkich wątków związanych z tym okrutnym mordem. Przedstawił je w publikacji *Każń Profesorów lwowskich. Lipiec 1941*. Jest to obowiązkowa lektura dla tych wszystkich, którzy chcieliby bliżej poznać losy pomordowanych uczonych.

Włodzimierz Sieradzki (1874–1941) kierownik Katedry Medycyny Sądowej UJK był nauczycielem i mentorem prof. Bolesława Popielskiego (1907–1997), któremu powierzono tworzenie katedry i zakładu już w 1945 roku. Z zadania wywiązał się znakomicie, prowadząc i rozwijając tę placówkę naukową do momentu przejścia na emeryturę w roku 1977.

Wśród zamordowanych feralnej nocy lekarzy byli jeszcze: prof. Stanisław Progulski (1874–1941), pediatra i dr Tadeusz Boy-Żeleński, o którym wiele ciekawych informacji przekazała zebranym dr Magdalena Mazurak.

Owej nocy rozstrzelano łącznie 45 osób, 24 z listy i 21 zupełnie przypadkowo. Istotny w mordzie był element rabunkowy. Gestapowcy nie chcieli mieć świadków popełnianych kradzieży, a także zależało im na łatwym dostępie do opuszczonych przez uczonych mieszkań. Prof. Jan Grek i Tadeusz Ostrowski byli uznanymi kolekcjonerami dzieł sztuki, a więc ich zbiory były pokusą dla morderców, ale jednocześnie stanowiły podstawę wyroku śmierci dla wspólnie zamieszkujących członków rodziny jako niepotrzebnych świadków.

Posiedzenie naukowe cieszyło się dużym zainteresowaniem, a podjęta po wykładzie dyskusja połączona ze wspomnieniami uczestników spotkania, dla których przywoływani profesorowie byli wykładowcami, kierownikami, mentorami, mistrzami utwierdziło organizatorów w przekonaniu, że temat lwowskiej szkoły medycznej we Wrocławiu wymaga dalszych badań opartych na wspomnieniach świadków historii, których jest, niestety, coraz mniej.

Na temat mordu polskich profesorów we Lwowie powstały następujące publikacje:

Zygmunt Albert, *Każń Profesorów lwowskich. Lipiec 1941*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego 1989.

Dieter Schenk, *Noc morderców. Każń polskich profesorów we Lwowie i holokaust w Galicji Wschodniej*, wydawnictwo Wysocki Zamek 2013.

Kamilla Jasińska i wsp. *Mortui Vivunt. Przez Lwów i Wrocław szlakiem zbrodni na Wzgórzach Wuleckich*, Ośrodek Pamięć i Przyszłość 2021.

□ dr Dariusz Lewera

Polskie Towarzystwo Historii Nauk Medycznych
Ośrodek Pamięć i Dokumentacji Historycznej DIL